

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री डा. आनन्दमोहन भट्टराई
आदेश

००६९-WO-११७१

मुद्दा : उत्प्रेषण परमादेश

रामचरित्र तिवारीको छोरा सर्लाही जिल्ला, सिमरा गा.वि.स. वडा नं. ७ बस्ने
उदयकिशोर तिवारी१
योगेन्द्रलाल कर्णको छोरा बारा जिल्ला, लक्ष्मीपुर कोतवाली गा.वि.स. वडा नं.
९ बस्ने उदयकुमार कर्ण१

निवेदक

विरुद्ध

त्रिभुवन विश्वविद्यालय सभा कीर्तिपुर, काठमाडौं१
त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कार्यकारी परिषद् कीर्तिपुर, काठमाडौं१
त्रिभुवन विश्वविद्यालय, सेवा आयोगको कार्यालय, कीर्तिपुर काठमाडौं१
त्रिभुवन विश्वविद्यालय, प्राज्ञिक परिषद् कीर्तिपुर, काठमाडौं१

विपक्षी

तत्कालीन नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३ र १०७ (२) बमोजिम
दर्ता हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यसप्रकार छ :

तथ्य खण्ड

- हामी रिट निवेदक त्रिभुवन विश्वविद्यालयको विभिन्न क्याम्पसमा आंशिक शिक्षकको रूपमा कार्य गर्दै आएका नेपाली नागरिक हौं । त्रिभुवन विश्वविद्यालय सेवा आयोगको कार्यालयले मिति २०६९।१२।२५ गतेको गोरखापत्रमा प्रकाशित विज्ञापनको उप-प्राध्यापक पदको उम्मेदवार भएको कुरा निवेदन गर्दछौं । त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षक,

कर्मचारी सेवा सम्बन्धी नियम २०५० को नियम ६३(१) मा नियम ६(१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि त्रिभुवन विश्वविद्यालय सेवालाई समावेशी बनाउन शिक्षण तथा प्रशासनिक दुवै सेवामा खुला र समावेशी दुवै समुहमा ५०/५० प्रतिशत पद विभाजन गरी पदपूर्ति गरिनेछ भनी स्पष्ट कानुनी प्रावधान रहेकोमा सो को विपरित विज्ञापन भएको छ। समावेशीतर्फको पद संख्या घटाउन विज्ञापन नं. ५ र ६ मा (क) मा काठमाडौं उपत्यका भित्रका क्याम्पसहरूका निमित्त र (ख) मा काठमाडौं उपत्यका बाहिरको क्याम्पसहरूको लागि भनी उपप्राध्यापक पदको नियुक्तिका आधार एवं सिफारिस सम्बन्धी प्रक्रिया २०६९ मा भएको प्रक्रिया विपरित समावेशीतर्फको पदसंख्या घटाउने र खुलातर्फ पदसंख्या बढाउने उद्देश्यले उपत्यकाभित्र र बाहिरको क्याम्पसका लागि छुट्टाछुट्टै पदपूर्ति गर्ने गरी भएको उक्त विज्ञापन कानुनी प्रावधान र समावेशी सिद्धान्तविपरित हुनुका साथै भेदभावपूर्ण रहेको छ ।

२. त्रिभुवन विश्वविद्यालय सेवा आयोगले आन्तरिक तथा खुलातर्फ पदसंख्या निर्धारण गर्दा कार्यकारी परिषद्ले उचित र न्यायोचित किसिमले गर्नुपर्ने भन्ने शिक्षक कर्मचारी सेवा सम्बन्धी नियम २०५० को नियम ६ मा स्पष्ट प्रावधान छ । यसरी उक्त कानुनी प्रावधानविपरित प्रकाशित भएको विज्ञापन बदर गराउनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय कार्यकारी परिषदमा निवेदन दिई उजुर गरे तापनि सोको सुनुवाई नभएको हुँदा अदालतको शरणमा आएका छौं । अतः संविधानको धारा १३, २१ समेतका विरुद्ध भेदभावपूर्ण तरिकाले प्रकाशित भएको विज्ञापनबाट हामीहरूको संविधान तथा कानून प्रदत्त सामाजिक न्यायको हकमा आघात पुगेको हुँदा आन्तरिकतर्फ बढी पदसंख्या र खुलातर्फ कम पदसंख्या निर्धारण गरी त्रिभुवन विश्वविद्यालय सेवा आयोगबाट मिति २०६९।१२।२५ मा प्रकाशित गरेको विज्ञापन नं. ४, ५, ६ र ७ समेत उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी पाउँ । सो समावेशीतर्फ ५०% पदसंख्या निर्धारण गरी आन्तरिक तथा खुला तर्फको पदसंख्यासमेत न्यायोचित तरिकाले निर्धारण गरी विज्ञापन प्रकाशित गरी पदपूर्ति गराउनु भनी विपक्षीहरूका नाममा परमादेशको आदेशसमेत जारी गरीपाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको रिट निवेदन ।
३. यसमा के कसो भएको हो ? निवेदकको मागबमोजिमको आदेश किन जारी हुनुनपर्ने हो ? यो आदेश प्राप्त भएको मितिले बाटाको म्यादबाहेक १५ दिनभित्र लिखित जवाफ पठाउनु भनी विपक्षीहरूका नाममा सूचना दिई लिखित जवाफ प्राप्त भएपछि वा अवधि नाघेपछि नियमबमोजिम पेस गर्नु साथै अन्तरिम आदेशको छलफलका लागि

विपक्षीहरूलाई मिति २०७०।०१।२९ गतेको सूचना दिई नियमानुसार पेश गर्नु भन्नेसमेत व्यहोराको मिति २०७०।०१।२४ को यस अदालतको आदेश ।

४. यसमा विज्ञापन नं. ६ को (क) काठमाडौँभित्र र (ख) काठमाडौँबाहिर भनी दुई भागमा विभक्त गरेको मिलेन भन्ने मुख्य रूपमा जिकिर रहेको देखिन्छ । त्रिभुवन विश्वविद्यालयको मिति २०७०।०१।२० को सूचनाबाट फाराम बिक्री वितरण र फाराम दर्तासम्बन्धी काम कारवाही हाललाई विशेष कारणवश अर्को सूचना प्रकाशित नभएसम्मका लागि स्थगित गरिएको भन्ने देखिएको हुँदा रिट निवेदन पर्नुपूर्व नै स्थगित भएकोलाई तत्काललाई उक्त कार्य कार्यान्वयन हुने अवस्था नदेखिँदा अन्तरिम आदेश तत्काललाई जारी गरीरहनुपरेन । उक्त स्थगित रहेको (खुला समावेशी प्रतियोगिता) अर्को सूचनाबाट पुनः सुरु भएमा निवेदकले सो परिस्थिति दर्शाई निवेदन गरेमा अन्तरिम आदेश जारी हुने नहुने सम्बन्धमा पुनः नियमानुसार पेस गर्नु भन्ने यस अदालतको मिति २०७०।०१।३१ को आदेश ।
५. निवेदकहरूले त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट विज्ञापन गर्दा तोकिएको प्रत्येक विषयको संख्यालाई एकमुष्ट गरी सो संख्यालाई समावेशी अनुसार छुट्टयाउनुपर्ने भन्ने माग दावी गरेको देखिन्छ । प्रशासनिकतर्फ विषय उल्लेख नगरी पदसंख्या उल्लेख गरिएको हुन्छ । तर शिक्षणतर्फ विषय उल्लेख गरी विज्ञापन गर्नुपर्ने हो । सो आधारमा मात्र विज्ञापन गरिने र सो विषयको लागि छुट्टयाईएको सिट संख्याको आधारमा खुल्ला र समावेशीतर्फ विभाजन विषयसहितको विज्ञापन गर्नुपर्ने हो । विभाजन विषयसहितको विज्ञापन गर्नुपर्ने हुँदा त्यसरी विषयसहितको विज्ञापन गर्दा खुल्ला/समावेशीको सिद्धान्त अनुसार मिलाई विज्ञापन गरिएको र यस्तो विज्ञापन मिलेको छ छैन भन्ने त्यसतर्फ मात्र प्रश्न उठाउन पाइने संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था हो । निवेदकहरूले विषयतर्फ सिट संख्या निर्धारण गरी विज्ञापन गर्दा खुला समावेशीअनुसार भएन भन्ने माग दावी नभएकोले रिट निवेदन खारेज भागी छ । विज्ञापन गर्दा संस्थालाई व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन गर्न र विषय विज्ञ शिक्षकको आवश्यकता हेरी क्याम्पस/क्यापसको लागि मात्र उल्लेख गरी विज्ञापन गर्नुपर्ने हुन्छ भन्ने त्यसरी उपत्यकाभित्र र उपत्यकाबाहिर भनी विज्ञापन गर्न प्रचलित त्रिभुवन विश्वविद्यालय ऐन, नियमले कुनै प्रतिबन्ध नलगाएको एवं उपत्यकाभित्र र बाहिर भन्ने विषय प्रशासनिक एवं नीतिगत हुने हुँदा यस्तो विषय अदालतको न्याय निरूपणको क्षेत्रभित्र नपर्ने स्पष्ट छ । आन्तरिक प्रतियोगितातर्फ समावेशी सिद्धान्त लागु नहुने भनी कानुनी सिद्धान्तसमेत प्रतिपादन भइसकेको हुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको विपक्षीहरूको संयुक्त लिखित जवाफ ।

ठहरखण्ड

६. नियमबमोजिम साप्ताहिक एवं दैनिक पेसी सूचीमा चढी इजलाससमक्ष पेस हुन आएको प्रस्तुत निवेदनमा विपक्षी त्रिभुवन विश्वविद्यालय सेवा आयोगको कार्यालयसमेतका तर्फबाट उपस्थित हुनुभएका विद्वान अधिवक्ता श्री नारायणप्रसाद खनालले उपत्यकाभित्र र बाहिर भनी त्रिभुवन विश्वविद्यालय सेवा आयोगबाट भएको विज्ञापन प्रशासनिक एवं नीतिगत विषय हुँदा अदालतको न्याय निरूपणको विषयभित्र पर्दैन । आन्तरिक प्रतियोगितातर्फ विज्ञापन प्रकाशित गर्दा समावेशी सिद्धान्त लागु नहुने भनी नारायण झा विरुद्ध त्रिभुवन विश्वविद्यालय भएको २०६७-WO-००३३ को मुद्दामा सिद्धान्तसमेत प्रतिपादन भइसकेको र हाल निवेदकहरुले उपप्राध्यापक पदमा नियुक्ति समेत पाइसकेको अवस्था हुदा निवेदन खारेज हुनुपर्दछ भनी आफ्नो बहस जिकिर प्रस्तुत गर्नुभयो ।
७. रिट निवेदनसहितको मिसिल संलग्न कागजात एवं विद्वान अधिवक्ताको बहस जिकिरसमेतका आधारमा निवेदकको मागबमोजिमको आदेश जारी हुनुपर्ने हो, होइन भन्ने सम्बन्धमा नै निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो ।
८. अब निर्णयतर्फ विचार गर्दा त्रिभुवन विश्वविद्यालय सेवा आयोगको कार्यालयबाट मिति २०६९।१२।२५ मा उपप्राध्यापक पदको विज्ञापन गर्दा विज्ञापन नं. ६ को (क) काठमाडौँभित्र र (ख) काठमाडौँबाहिर भनी दुई भागमा विभक्त गरेको र समावेशी सिद्धान्तानुरूप नभएकोले विभेदपूर्ण तरिकाबाट भएको उक्त विज्ञापन बदर गरी समावेशीतर्फ ५०% पदसंख्या निर्धारण गरी आन्तरिक खुलातर्फको पदसंख्यासमेत न्यायोचित तरिकाले निर्धारण गरी विज्ञापन प्रकाशित गरी पदपूर्ति गराउनु भनी विपक्षीका नाममा परमादेशको आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने नै निवेदकको मुख्य माग दावी रहेको पाइन्छ ।
९. निवेदनमा उल्लेखित मिति ०६९।१२।२६ मा प्रकाशित गरेको विज्ञापन अनुसारको बिक्री वितरण र फारम दर्ता सम्बन्धि काम कारवाही विशेष कारणबस अर्को सुचना प्रकाशित नभएसम्म स्थगित गर्ने भनी त्रिभुवन विश्व विद्यालयबाट मिति २०७०।१।२० मा सुचना प्रकाशित भएको भन्ने देखिन्छ। वस्तुतः विपक्षीको तर्फबाट प्रकाशित विज्ञापन अनुसार पदपूर्ति गर्ने कारवाही स्थगित भएको देखिँदा सो विज्ञापन अनुसार तत्काल पदपूर्ति हुने अवस्था रहेको देखिएन। निवेदकको निवेदनउपर विपक्षीहरुका तर्फबाट लिखित जवाफ प्रस्तुत भई निवेदन विचाराधीन रहीरहेकै अवस्थामा निवेदक मध्येका उदयकिशोर तिवारीलाई त्रिभुवन विश्वविद्यालय कार्यकारी परिषद्को मिति २०७४।०१।१९ को

बैठकको निर्णयानुसार मिति २०७४।१।२४ मा व्यवस्थापन विषयको उप प्राध्यापक पदमा र उदयकुमार कर्णलाई उक्त कार्यकारी परिषद्को मिति २०७४।१०।१८ को निर्णयानुसार मिति २०७४।१०।१९ मा गणित (विज्ञान) विषयको उप प्राध्यापक पदमा त्रिभुवन विश्वविद्यालय रजिष्ट्रारको कार्यालय, कीर्तिपुरबाट नियुक्ति पाइसकेको भनी निवेदकहरुले नियुक्ति प्राप्त गरेको नियुक्तिको प्रतिलिपि बहसको क्रममा पेश भई मिसिल संलग्न रहेको देखिन आयो । विज्ञापन भएको आधारबाट निवेदकहरु सो पदमा नियुक्ति हुने सम्भावना नहुने भनी प्रकाशित विज्ञापन वदर गरी पाउँ भन्ने निवेदकको मूल माग रहेको पाइन्छ । तर निवेदकहरु उप प्राध्यापकको पदमा नियुक्ति पाइसकेको हुँदा अब निवेदकहरुको मूल मागको औचित्य रहेको देखिन आएन । अतः निवेदकको रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ । दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी अभिलेख शाखामा बुझाइदिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृतः दुर्गाप्रसाद भट्टराई

कम्प्युटर : चन्द्रशेर राना

इति सम्बत २०७४ साल फागुन २ गते रोज ४ शुभम् ।